

УДК 82-1:81'373.234(100)

ОЛЕКСАНДР ТУПИЦЯ,

ЛІЛІЯ ЗІМАКОВА

(Полтава)

ЕТНОМОВНА КАРТИНА СВІТУ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Ключові слова: поетичний текст, картина світу, безеквівалентна лексика, сильна позиція, композиція.

Вивченням мовної картини світу окремого народу, а також проведенням порівняльних досліджень кількох мов займаються такі науки, як етнолінгвістика, соціолінгвістика, психолінгвістика та ін. Це новий і перспективний напрям у розвитку мовознавства, що застосовує комплексний підхід до вивчення мови та її внутрішньої форми, поєднує в собі методи, властиві кільком наукам (лінгвістиці, фольклору, етнографії, психології тощо), – і внаслідок цього ми маємо новий погляд на традиції народу, специфіку його мови та мислення. Розгорнуте уявлення про мовну картину світу та її роль у соціальному пізнанні й поведінці виникає тільки в сучасності.

Для дослідження мовних картин світу М.П. Кочерганом був запропонований зіставно-типологічний метод, а серед найбільш перспективних рівнів їх дослідження він визначає лексико-семантичний. Л.А. Лисиченко приділила увагу структурі мовної картини світу, яку вона уявляє у вигляді поля з ядром – мовцем і периферією – мовним колективом. А.С. Зеленько звернув увагу на необхідність розрізнення мовних картин світу в когнітивній лінгвістиці, виокремлюючи повсякденно-побутову, міфологічно-релігійну, художню та наукову картини світу. На сьогодні цей напрям вважається новим і перспективним у розвитку мовознавства [8].

Ми поставили собі за мету розглянути проблему створення етномовної картини світу поетичного тексту. Поетичний текст – явище складне та багатопланове. По-перше, у поетичному тексті, як і в будь-якому іншому, відображаються елементи реальної дійсності. Отже, поетичний текст – джерело та носій вербальної інформації. По-друге, поетичний текст належить певній

етнокультурі: закодована в його мовному матеріалі інформація передбачає потрібну долю об'єктивності при можливій авторській інтерпретації. Одним із формальних показників етнокультурної «приналежності» тексту можна вважати безеквівалентну лексику (далі БЛ). По-третє, поетичний текст завжди складається з одиниць (окремих образів, смислів), із яких формується зміст усього твору. Ці одиниці виступають засобами втілення відповідного авторського ідейно-художнього задуму, їхня роль у ньому може бути різною, різною відповідно до цього є також їхня текстова значущість, саме тому ми можемо говорити про домінування певних слів у ієрархії поетичного тексту. Так, наприклад, Л.О. Ставицька звертає увагу на значення певних лексичних одиниць як ключових слів для семантичної характеристики поетичного тексту [10, с. 21].

Для розуміння істотних особливостей поетичного тексту необхідно спочатку дослідити його будову, визначити його композиційні елементи та взаємозв'язок між ними. Розглянемо спочатку структурні сильні позиції (далі СП). Такий аналіз починається з установаження СП, які утворюють сукупність функціональних особливостей поетичного тексту.

Композиційна роль СП поетичного тексту різноманітна, оскільки в СП можуть перебувати окремі мовні елементи, не виділені структурно, і, навпаки, сильні елементи композиції, що висуваються завдяки наданій їм позиції, сприймаються як найважливіші смисли. Існує чітка кореляція між мовними одиницями, композиційним простором та естетично-емоційним смислом поетичного твору. Усі елементи, що перебувають у СП, пов'язані між собою суперструктурними кореляціями, у тому числі парадигматичними, вертикальними, звуковими та ін. [4, с. 21]. Такі композиційні зв'язки розширюють коло можливих асоціацій, бо дозволяють зіставляти та протиставляти елементи, не пов'язані граматично. Наприклад: «*Синиці голодом намлілись – така зима, така зима! Оце б у вирій полетіти, – так батьківщини ж там нема*» (Л. Костенко). Елементи, що перебувають у СП, зіставляються: *така зима – батьківщини нема*. Спостерігається психологічний паралелізм, створюється широке поле можливих асоціацій, оскільки слова, що римуються, зосереджують у собі й смислові акценти, пов'язані між собою і звуковим повтором, і семантично. Ці зв'язки допускають об'єктивну інтерпретацію – можна припустити, що динамічні центри синтагм поєднано в межах речень не тільки як силові «вершини», вони «перегукуються» і на відстані, завдяки асоціативним семантичним зв'язкам. У цьому плані не випадково привертає увагу й слово *вирій* – там, де немає батьківщини. *Вирій* – теплі, південні краї, куди відлітають на зиму перелітні птахи. Лексема, що існує на позначення поняття, яке у багатьох мовах не має однослівного еквівалента: «*Так аж кишить! Все на охоту, Мов гад у ірії, постіша! О чеху! Де твоя душа?*» (Т. Шевченко); «*– Кишат! Всяк рвется на охоту, Как гад на солнышко спеша! О чех! Жива ль твоя душа*» (П. Карабан).

Отже, для поетичного тексту властиві, в першу чергу, СП, що визначаються особливостями структурної побудови композиції. Сама будова вірша сприяє їх виділенню, визначає їхню текстову та смислову значущість. Однією із закономірностей контекстуальної взаємодії засобів різних мовних рівнів у художньому тексті є синтаксичне і, як наслідок, інтонаційно-акцентне виділення слів, що складають логічний чи експресивний центр висловлювання. Засобами виділення слова чи словосполучення в реченні є експресивний порядок слів (перше чи останнє місце в реченні), відокремлення і як засіб посилення виділення – парцеляція (ізоляція). У кожному випадку синтаксичне виділення

супроводжується інтонаційним та акцентним позначеннями слова чи словосполучення [6, с. 61]. Наприклад: «Поглянув я на ягнята – **Не мої ягнята!** Обернувся я до хати – **Нема в мене хату!**» (Т. Шевченко). Наші припущення про СП поетичного тексту як структурні універсалії доводять спостереження за іншомовними відповідниками: «*Wo sind meine Lämmer? Lämmer seh' ich – doch nich meine. Lauf' in raschem Schritte Jetzt nach Haus – doch wo ist meine, **Wo ist meine Hütte!***» (E. Weinert.) – спостерігається відповідне емоційне виділення доміантних образів (**ягнят бачу я – та не моїх; тепер додому – та де ж моя, де моя хатина!**).

Перший структурний елемент композиції, що перебуває у СП, – заголовок (назва). Заголовок – важлива частина початкового стимулу, оскільки індивідуалізує весь текст. Часто назва твору базується на особливому зв'язку із сюжетом та змістом, може давати широке узагальнення, вказувати на місце дії, головного героя, містити символічне чи алегоричне значення тощо: «*Мурашки думають про зиму*», «*Здивовані квіти*» (Л. Костенко). Заголовок відіграє важливу роль для запам'ятовування та дає ключі до розуміння всього твору, розкриває «смысл-зміст», наприклад: «*Небеса прозорі, Мов глибінь ріки. Падають, як зорі, З явора листки. А над полем нитка Дзвонить, як струна, Зажурилась квітка – Чує сніг вона*» («Осінь» Д. Павличко). Назва «Осінь» наптовхує нас на розуміння змісту цілого тексту. Р. Барт зазначає, що «функція заголовка вивчена до цього часу недостатньо – в усякому разі в межах структурного аналізу. Усе ж можна відразу сказати, що оскільки суспільство мусить, виходячи з комерційних причин, прирівнювати текст до товарного виробу, для всякого тексту виникає необхідність у маркуванні. Заголовок повинен маркувати початок тексту, тим самим представляючи текст у вигляді товару. Таким чином, будь-який заголовок має одночасно кілька смислів, із яких можна виділити як мінімум два: 1) висловлювання, що міститься в заголовку, пов'язане з конкретним змістом тексту; 2) указівку на те, що далі постає певна літературна «річ» (тобто, товар). Отже, заголовок завжди мав подвійну функцію: енонсіативну та дейктичну» [3, с. 431]. Н.А. Кожина зазначає, що заголовок відкриває й закриває твір у буквальному та переносному смислі. Заголовок – мінімальна формальна конструкція, що представляє й завершує художній твір як ціле. Заголовок як формально виділений елемент структури тексту посідає стосовно нього певну визначену функціонально закріплену позицію [7, с. 167].

Часто назвою поетичного твору виступають безеквівалентні одиниці, тоді заголовок несе не лише структурне, а й логічно-образне навантаження, сприяє етнокультурній ідентифікації твору: О. Пчілка «*З гринджолками*». Коли БЛ-назва передається в іншомовному відповіднику буквально або як комбінована реномінація, може з'являтися перша перешкода для розуміння, яка привертає увагу читача, з метою декодування цього елемента. БЛ-реалії сприяють попередньому перенесенню у своєрідне етнокультурне коло образів та асоціацій, створюючи етнічну картину світу. Наприклад: І. Франко «*У шинку*» – «*In der Schenke*» (Erich Weinert); В. Сосюра «*Криниця*» – «*Криница*» (В. Звягинцев); Т. Шевченко «*Гайдамаки*» – «*Гайдамаки*» (А. Твардовский).

Наступна структурна СП поетичного тексту – початок. У першому рядку вірша закладається жанр, розмір, ритм, темп і навіть ставлення автора до всього твору. У першому рядку можлива поява центральних образів. Початок вірша дуже часто виконує функції заголовка (назви). Саме тому увагу спрямовано на початок як на перший стимул, що дає поштовх до розгортання всього ланцюга образів. Перший рядок уключає в себе також узагальнення – основний образ,

що дає ключ до розкриття змісту всього твору. Наприклад, у віршах Т. Шевченка «Мені однаково, чи буду...», «Садок вишневий коло хати...» та ін. А.К. Мойсієнко пише, що «при декодуванні цілісної художньої структури образно-смісловий, естетичний досвід першого рядка сприяє глибшому розумінню тематико-композиційної єдності, дозволяє правильно розставити логічні, стилістичні акценти (з урахуванням функціональної природи смислових, експресивних синтаксичних конструкцій, окремих морфологічних чинників)» [9, с. 9]. Причина висування початку поетичного тексту в СП, на думку дослідників, полягає в тому, що групи підмета і присудка заголовного рядка актуалізуються окремо чи обопільно в загальному контексті.

Особливу увагу привертають на початку тексту безеквівалентні одиниці, екзотизми чи варваризми, які сприяють перенесенню читача у своєрідну атмосферу, встановлюють зв'язки з іншою культурою. Наприклад: «Я – жрець Ізиди первородний, Я вихований в храмі Фта І Мудрим названий в народі за те, що сам я – чистота» (Б. Олійник). (Ізіда – богиня родючості, води й вітру, покровителька материнства у Давньому Єгипті; храм Фта – місце поклоніння одному з верховних богів у єгипетській міфології.) Отже, такі одиниці одразу вказують на місце дії, називають ліричного героя; на їхній основі можна навіть зробити припущення про зовнішність, манеру поведінки, стан ліричного героя тощо. Вони мають величезне значення для смислової організації поетичного тексту: «Дід Дніпро розплющив очі, Чоло зморщує чогось, Серед ночі шаблю точе І гуде крізь зуби щось» (О. Олесь).

Образно-функціональний і понятійний спектр першорядка поетичного тексту широкий, крім того, «варто говорити про найрізноманітніші взаємовідношення його з іншими елементами в апперцептивній системі цілісного твору» [9, с. 9].

Останній рядок куплету чи поетичного тексту часто відіграє таку ж функцію, як і початок, бо в кінці може міститися висновок, розкриватися головний конфлікт твору тощо. Кінцевий рядок вірша є часто афористичним. Він перебуває також у безпосередній єдності з початком твору: «Мені однаково, чи буду Я жить в Україні, чи ні. Чи хто згадає, чи забуде Мене в снігу на чужині – Однаковієнько мені. / Та не однаково мені, Як Україну злії люди Присплять, лукаві... Ох, не однаково мені» (Т. Шевченко).

«Значення останнього рядка, або, взагалі, закінчення, у розумінні цілого дуже велике: ланцюг прогнозування починається із заголовка, але повне розуміння його настає значно пізніше. При подальшому читанні розуміння заголовка поступово поглиблюється, читач з'ясовує для себе структуру цілого, остаточно усвідомлює її, прочитавши текст до кінця» [1, с. 30]. Наприклад, наведемо перший і останній рядки з вірша О. Олесь «Єсть квіти такі...»: «Єсть квіти такі, що ніколи не квітнуть... А ти, мов черниця, ідеш на цвинтар». – «Цветы есть такие, что не расцветают... А ты, как черница, идешь на погост» (Г. Литвак). *Ти, мов черниця – квітка, що ніколи не квітне* – такий основний смисл цього твору. Остаточне розуміння приходить у кінці твору, коли з'являється порівняння з образом «черниці». Черниця – лексема, що зберегла мотивацію свого значення і таким чином сприяє виникненню багатьох асоціацій, серед них головною є чорний колір. У російському відповіднику «черниця» передано без змін, незважаючи на те, що російська мова має еквівалент «монахиня», але в художньому плані навряд чи зможе конкурувати зі словом «черниця».

Своєрідним композиційним елементом поетичного тексту є явище переносу чи енжамбеману (фр. enjambement, від enjamber – переступити). Поетич-

ному тексту, переважно, властива така побудова, коли смислове та синтаксичне членування мовлення відповідає його метричному членуванню. Пауза тоді припадає на кінець віршового рядка. Порушення цієї властивості приводить до переносу на наступний рядок чи в іншу строфу слів, що граматично та логічно пов'язані з кінцем попереднього. Це послаблює паузу в кінці рядка. Отже, логіко-синтаксична незавершеність одного рядка прискорює перехід до наступного, та прискорення ритму несподівано гальмується, пауза ототожнюється з рухом і відкриває перспективу розв'язки. Таким чином, перенос, хоча й відбувається у просторі, стає запорукою тривалості в часі. Своєрідність цього явища вчені зауважили вже давно, вказавши на те, що він поширює смисл, примушує читача фіксувати увагу на відрізку мовлення, який побудований не так, як він очікував [2, с. 72; 5, с. 325]. Перехід до нової думки, емоції чи подальшого розвитку вже початого стає помітнішим, привертає увагу читача своєю неочікуваністю. Отже, перенос є також структурним елементом композиції поетичного тексту, що перебуває в сильній позиції:

*Мов діти в білих сорочках
У піджмурки в яру гуляють,
А далі сивий наш козак
Дніпро з лугами виграває.*

(Т. Шевченко)

СП у структурі поетичного тексту виступають лексичні повтори. Лексичним повтором називається повторення слів або словосполучень у складі речення, строфи чи цілого тексту. Відстань між повторами може бути різною, але їхня композиційна функція відразу впадає у вічі читачеві. Наприклад, вірш Т. Шевченка «Думи мої, думи мої» буквально весь пронизаний лексичними повторами, які стають основою для композиційно-смислового поділу тексту. (Наводимо лише елементи лексичного повтору):

*Думи мої, думи мої,
Дихо мені з вами!
Квіти мої, діти!*

Значення повторів у апперцепційній системі поетичного тексту глибоко дослідив А.К. Мойсієнко. Як зазначає дослідник, «жоден із повторів у поетичному тексті не може виступати випадковим щодо загальної структури, а так само жоден із компонентів повтору не є випадковим щодо іншого компонента» [9, с. 10].

Крім того, смисловими домінантами поетичного тексту можуть бути елементи, наділені несподіваним значенням у тексті. Їхня семантика ґрунтується на контексті. Їх можна вважати експресивними символами, що виникають на поетичному тлі та є засобами посилення образності, виразності мови, створення широкого поля асоціацій тощо. Висування їх у СП зумовлене смисловою структурою вірша. Ми віднесли такі домінанти до другого типу – *смислові СП*.

Експресивними одиницями поетичного тексту, що потрапляють у СП, бо привертають увагу читача, є тропи (образні слова). Вони створюють широкі можливості для існування асоціативних полів, підтексту поетичних творів. Наприклад, метафора – вид тропи, побудованого на вживанні слів або виразів у переносному значенні за подібністю, схожістю, аналогією тощо, він є одним із засобів посилення образності й виразності мови: «Стояла я і слухала весну. Весна мені багато говорила» (Леся Українка); «Навшпиньки підійшов вечір. Засвітив зорі,

послав на травах тумани і, на вуста поклавши палець, – ліз» (П. Тичина). Поетична метафора – один з експресивних засобів поетичного твору, що нерідко постає як різнопланова семантична структура, привертає увагу своєю незвичністю й тому стає сильною позицією, саме її незвичність забезпечує висування цього смислу в ієрархічній системі поетичного твору.

Словесний образ (епітет, метафора, порівняння тощо) як художній образ поетичного твору є, з одного боку, одиницею естетичного пізнання світу, а з другого – уособленням індивідуального (самостійного) світу.

Список СП тексту повинен також бути поповнений. Якщо взяти до уваги типологію композиційних одиниць і той факт, що композиційна єдність чи, навпаки, розчленування є способом членування думки, потоку мовлення з метою адекватного сприйняття та осмислення. Можна припустити «апріорі», що кожна композиційна одиниця повинна мати у своєму складі не менше однієї сильної позиції, або, інакше, не менше однієї змістової «вершини», що виділяється. Виходячи з цього, у набір СП повинні бути включені синтагматичні наголоси як інформаційні вершини цієї композиційної одиниці (синтагми), літературні ремінісценції, гармонійні центри та ін. До смислових сильних позицій належать, на нашу думку, *смислові центри* – елементи, що несуть образне навантаження та імплікують своєрідні смисли, емоції, значення тощо. Тобто, елементи, які мають своєрідний вплив на читача в силу свого значення: «*Слово наше рідне! Ти сьогодні зазвучало як початок, як начало, як озброєння всім видне, слово наше рідне! То ж цвілась калина, червоніла, достигала, всьому світу заявила: я – країна Україна – на горі калина! А Вкраїни ж мова – мов те сонце дзвінкотюче, мов те золото котюче, вся і давність і обнова – українська мова*» (П. Тичина). По-перше, у СП перебуває лексема *слово* – це перший образ, що з'являється в тесті, засіб лексичного повтору, але, крім того, виступає своєрідним смисловим центром, що «накопичує» в собі потенціал, ширший від лексичного значення лексеми *слово*. Це засвідчує контекст: *слово – українська мова*. З наступного прикладу помітно, що лексема «слово» імплікує інші смисли референта: «*Ватра, вогнище, багаття! А вогонь один? Та ні! Різні назви, різні плаття, Різні лики вогняні. Срібна, злотна, пурпурова Грань-жарина спалахне, Доки вимовиш три слова, Вибираючи одне. Звісно, всі три слова добрі, Але ти своє знайди – Дух печеної картоплі В ньому залишив сліди. Пахне слово те журбою, Димом осені в полях, І між матір'ю й тобою В ньому – найкоротший шлях*» (Д. Павличко).

Своєрідним смисловим центром поетичного тексту, на нашу думку, виступає й *безеквівалентна лексика*. Згідно із семасіологічними теоріями, лексичне значення слова являє собою набір сем. Та частина лексичного значення, яка відображає в узагальненій формі, об'єктивно, предмети та явища позамовної дійсності, називається денотативним значенням. Додаткова інформація, що завжди є прагматичною, визначається як конотативне значення. Дослідження показують, що національно-культурна специфіка слова виявляється на рівні всіх компонентів його семантичної структури. У всіх семах БЛ – денотативних і конотативних – виявляється національна забарвленість, яка виступає тим функціональним моментом, що привертає увагу читача до себе, сприяє висуванню у сильну позицію. БЛ функціонує в поетичному тексті як окремий елемент, здатний розгортати своє значення, це своєрідний текст у тексті. Національно-культурний компонент є універсальним у системі лексичного значення, зумовленого зв'язками БЛ з іншими одиницями різних мовних рівнів.

Національно-культурні семантичні частки лексичної одиниці розкриваються у композиції поетичного тексту, впливаючи на зміст всього тексту, коли

безеквівалентна лексема у структурі твору стає чи не єдиним показником національної маркованості цілого тексту, створення етнічної картини світу: «Скромна праця моя – То не пишна окраса, Але в тому, їй-богу, Не бачу біди – Щось у мене було І від діда Тараса, І від прадіда – Сковороди» (В. Симоненко). Поява особових імен у композиції поетичного тексту відразу надає абстрактному авторському «я» рис визначеності та ідентифікації на основі порівняння з відомими в Україні постатями.

«Тоді неси мою душу Туди, де мій милій; Червоною калиною Постав на могилі» (Т. Шевченко). Поява безеквівалентної лексичної одиниці символічного змісту висуває її смисл у сильну позицію в ієрархії поетичного тексту внаслідок виникнення своєрідних асоціацій: червона калина – душа – дівчина – могила.

«Ти стоїш, небагата й непишна, виглядаючи з саду в луг. Рясний цвіт обтрусили вишні на солом'яний твій капелюх» (В. Симоненко). З появою безеквівалентної лексеми капелюх спостерігається виникнення асоціативних зв'язків з образом української хати.

Поетичні тексти відзначаються насиченістю БЛ, яка є вагомим компонентом образно-сислової системи художнього тексту. Основними способами і прийомами освоєння БЛ виступають образно-тропеїчні перевтілення та символізація, завдяки чому досягається найвищий ступінь прояву зображально-виражальних можливостей. З огляду на семантичну ємність поетичного слова (конотативне наповнення, імпліцитну інформацію) БЛ реалізує могутній потенціал при її використанні для утворення етнічної картини світу. Джерелом яскравої образності мовної тканини поетичних текстів є загальнонародні традиції використання безеквівалентних лексичних одиниць з урахуванням їхнього фольклорного, символічного, історичного чи культурного значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд И. В. Значение сильной позиции для интерпретации художественного текста // Иностранные языки в школе / И. В. Арнольд. – 1978. – № 4. – С.23–41.
2. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования). Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности № 2103 «Иностранные языки» / И. В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1981. – 295 с.
3. Барт Р. Избранные работы : Семиотика : Поэтика / Р. Барт. – М. : Прогресс, 1989. – 615 с.
4. Безобразова Л. Л. Язык и композиция лирического стихотворения (пособие для спецкурса) / Л. Л. Безобразова. – Полтава, 1992. – 74 с.
5. Грациадей К. Enjambement как фигура. Битва в представлении Альтдорфера и Бродского // Вопросы литературы. Журнал критики и литературоведения / К. Грациадей. – М., 1998. – С.324–328.
6. Домашнев А. И. Интерпретация художественного текста : Нем. яз. [Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2103 «Иностранный язык»] / А. И. Домашнев, И. П. Шишкина, Е. А. Гончарова. – М. : Просвещение, 1989. – 208 с.
7. Кодухов В. И. Контекст как лингвистическое понятие // Языковые единицы и контекст / В. И. Кодухов. – Л., 1973. – С. 19–34.
8. Мовна картина світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Мовна_картина_світу
9. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування шевченкового вірша / А. К. Мойсієнко. – К. : Вид-во «Правда Ярославічів», 1997. – 200 с.
10. Ставицька Л. О. Естетика слова у художній літературі 20-30 рр. ХХ ст. (Системно-функціональний аспект) : Автореф. дис. ... докт. філол. наук / Л. О. Ставицька. – К., 1996. – 51 с.

АЛЕКСАНДР ТУПИЦА, ЛИЛИЯ ЗИМАКОВА

ЭТНОЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА ПОЭТИЧЕСКОГО ТЕКСТА

В статье рассматриваются проблемы смысловой организации поэтического текста. Главное внимание уделено организации поэтической картины мира, которая возникает на основе смысловых текстовых доминант. Определено понятие безэквивалентной лексики как носителя этнокультурной информации.

Ключевые слова: поэтический текст, картина мира, безэквивалентная лексика, сильная позиция, композиция.

OLEKSANDR TUPYTSYA, LILIYA ZIMAKOVA

ETHNO-LINGUISTIC PECULIARITIES OF POETIC PICTURE OF THE WORLD

The article observes the problems of poetic text organization. Poetic picture of the World, which appears on the base of text's meaning dominants, is pointed out. The meaning of the equivalentless lexis as a source of ethocultural information is stated.

Key words: poetical text, world language picture, the equivalentless lexis, strong position, composition.

Одержано 23.03.2012 р.